

A MAGYAR VASÚTI TÁVKÖZLÉS

RENDAHGYÓ
KRÓNIKÁJA

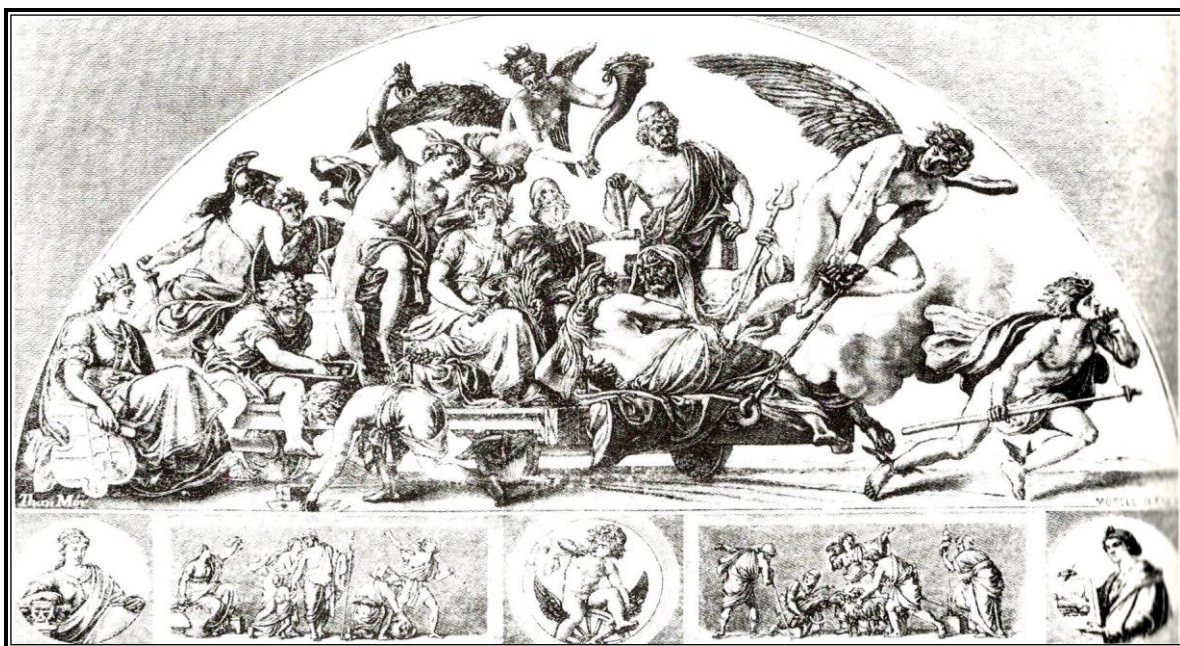
1846 - 2000

A 15.

**Távközlés
a vasúti képzőművészetben**

A

2019

Than Mór: „A közlekedés allegóriája”

[MaTa]

Már az ókori történelmektől kezdődően a száraz leírásoknál mindig általában megjelennek képek, festmények, amelyek a mindenkori viszonyokat igyekeztek ábrázolni.

A vasutak megjelenése is mindenütt szerte a világban megérintette a művészt is, hogy ábrázolja a vasutat. Ez aztán lehetővé tette, hogy a képzőművészeti ábrázolásokon megjelenhetett a vasúti távközlés és a biztosítóberendezés is.

Az elsők között Anglia és Belgium vezetett.

A 19. és 20. század fordulóján a magyar festőket is megihlette a magyar vasút ábrázolása. Szerencsére az akkori Magyar királyi Államvasutak vezetői is felfigyeltek erre és a Keleti óályaudvar indulási oldalán lévő előcsarnokába olyan falfestményt rendeltek meg, amely a vasút rendeltetését, a vasútra vonatkozó mozzanatokot ábrázolja. Így aztán szerződést kötöttek Lotz Károllyal és Thán Mórral.

Lotz Károly az előcsarnok négysarkában négyszer kettő allegorikus (képes beszédben való ábrázolás) tárgyú falképet, míg Thán Mór a vágányokhoz vezető bejáró feletti lunetta (félkör, félhold ív) szolgált a „A közlekedés allegóriája” képet festette, melyet az 1. kép mutat be.

„Thán Mór e nagyméretű alkotásának tervezése során igyekezett harmóniát teremteni a mitológiai figurák és haladó korának élettempója között.

Az elkészült festmény felületének legnagyobb részét vágányon haladó vasúti pályakocsi s azon utasként elhelyezkedő alakok csoportja foglalja el. Több alakban az antik hitvilág istenei, istennői ismerhetők fel, akik e képi megfogalmazásban termelési, foglalkozási ágazatokat (földművelés, ipar, kereskedelem stb.) és a tudományt vannak hivatva megszemélyesíteni. Két, kistermetű rajzolt figura (az egyik a jármű szélén ül, a másik hozzá közel a talajon áll előre hajolva Hungária előtt) postai küldemények, hírek továbbításával foglalkozik. A kocsi felett szárnyas alak lebeg bőségszarut - a jólét - jelképét tartva.

A kép legérdekesebb figurája a járművet vontató, erős testalkatú, szárnyas lény. Gázfelhőtől kísérve száll a magasban. A csuklójára kovácsolt lánc vége a vonóhorogba van akasztva, ami azt a látszatot kelti, hogy kényszerül a vontatásra. Megfestésére ihletet adhatott Prométheusz, a mitológiai titán, aki ellopva az égi tüzet megismerhette azt az emberrel, majd később büntetésképpen leláncolták. Az ábrázolás áttételesen úgy fogható fel, hogy az ember megszabolázta a tüzet, és vonóerőként állította saját szolgálatába.

A szárnyas vontató előtt öles léptekkel rohan egy alak. Vállán átvett lebernyege a háta mögött lobog, s bokáin szárnyakat visel. A dinamikus mozgó figurában a vonatok száguldásának megjelenítője ismerhető fel.

A zsúfolt kocsi végénél méltóságteljesen ül Hungária, a hazát megszemélyesítő nőalak. Fején egyszerű korona, jobbát a címerpajzsra helyezi.

A nagy kép alatt öt kisebb méretű festményen, balról jobbra haladva látható:

- a mérnöki tervezés megtestesítője,
- búcsúzkodók csoportja,
- a szélsebes vonat szimbóluma,
- szállíttatni kívánó termelők,
- a mozdony konstruktőre.

Az alkotás egészét tekintve Thánnak sikerült a nagyigényű témát úgy ábrázolni, hogy nem kötődött szorosan korhoz, sem helyhez, ezáltal mondanivalója a múltól függetlenül érvényes maradt. Művészi eszközökkel látványosan tudta szemléltetni a vasúti közlekedés jellemző momentumait”.

A távközlést tehát a festményen a két kistermetű rajzolt figura jelenti.

Egy másik allegorikus kép, amelyet akár a hírvivők allegóriájának is fel lehetne fogni.(?)

[HJ]

Aztán megindult az első „nagyháború”. A képzőművészek és prózáírók stb. a háború felé fordultak. A festészet mellett már

a fényképezés is fejlettebbé vált. A háború témájában aztán sorra készültek el a képzőművészeti alkotások.

1949 után az új társadalmi-politikai közeg kialakulásával létre jött a szocialista-realista merev esztétikai képzőművészeti irány, mely a nyolcvanas évek végére már felszabadultabbá vált. Itt e részben is megjelenik egy-két alkotás.

A festők és a fotósok mellett az írók is hallatták hangjukat, írásaikkal, amelyek a vasúttal voltak kapcsolatosak. Meg kell hagyni azonban, hogy amíg a képeken távközlő- vagy biztosítóberendezések jelzői megjelentek, addig a prózában írt művekben csak elvétve jelenik meg a sürgöny szó, pl. Thomas Mann egy novellájában, amely egy vele megtörtént baleset leírásában található. A másik máskönyvet Moldova György írta 1978-ban: „Akit a mozdony füstje megcsapott”.

[MaTa]

1. Képzőművészet és irodalom vasúti távközléssel

A távközlés megjelenése a népek történelmében máris foglalkoztatott több embert a „hogyan is van?” kérdése. Ezekkel már e könyv első soraiban „az egyetemes távközlés” fejezetben meg is jelent. A leírásokon túl azonban, a képzőművészetekkel foglalkozók közül is néhányan megihlették, hogy hogyan tudnák az eseményeket akár kép (fotó, festmény) formájában rögzíteni.

Ebben a fejezetbe olyan rajzokat, festményeket igyekeztem gyűjteni, amelyeken valamilyen formában távközléssel, biztosítóberendezéssel kapcsolatos történések, tárgyak találhatóak, holott azokon csak a közlekedés vagy a harcitévékenységek bemutatása lett a cél. Ilyen pl. egy később látható közlekedéssel kapcsolatos kép „A Kőbányai baleset, 1873”, ahol a baleset a fő téma, de ha már ott vannak a távbeszélő-oszlopok, akkor hát azok is kerüljenek be a képbe, és így az anyagba.

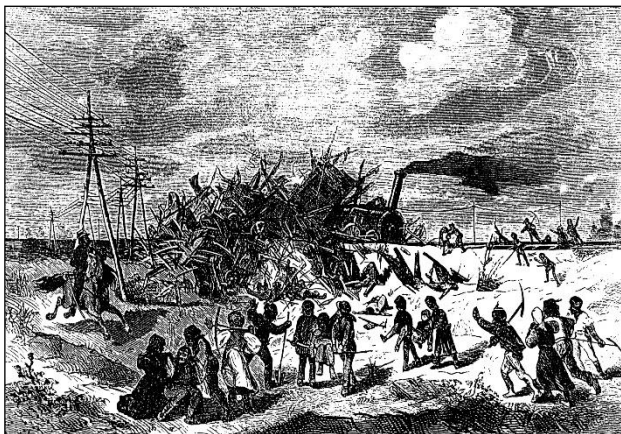
A képek tehát a vasutat megelőző időkből kerültek be e gyűjteménybe, majd ezeket követik a távközlést és biztosítóberendezéseket is ábrázoló képek.

A vasúti távközlés vagy biztosítóberendezéssel kapcsolatos témák természetesen versekbe vagy prózai leírásokban is bekerülhettek.

A vasúttal kapcsolatos festmények, fotók

A festők és a fotósok nemcsak a békeidő vasútját, hanem a háborús eseményekről is mintáztak epizódokat, mind a festészetben, mind a fotózásban.

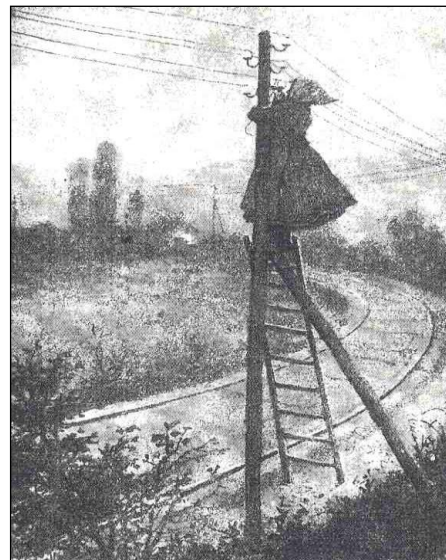
1. Kőbánya-felsőnél, egy szörnyű balesetet ábrázol. Látható, hogy

A Kőbányai baleset az épségben maradt oszlopsorral
1873-ban [MaTa]

a légvezetéki oszlopsoron már 22 távirdavezeték van szerelve. Szerencsére az oszlopsor nem sérült meg, nem úgy, mint sajnálatos módon az utasok.

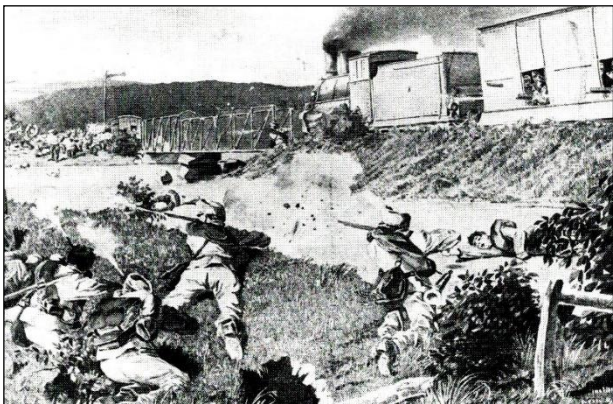
2. Heyer Arthúr-t, a neves könyvillusztrátort, meghatotta egy Kárpátalja-i vasúti őr rutén származású, de magyar érzelmű feleségének tette, melyet egy festményen meg is örökített „Bátor Asszony” címmel.

Heyer Arthur: A bátor asszony [MaTa]

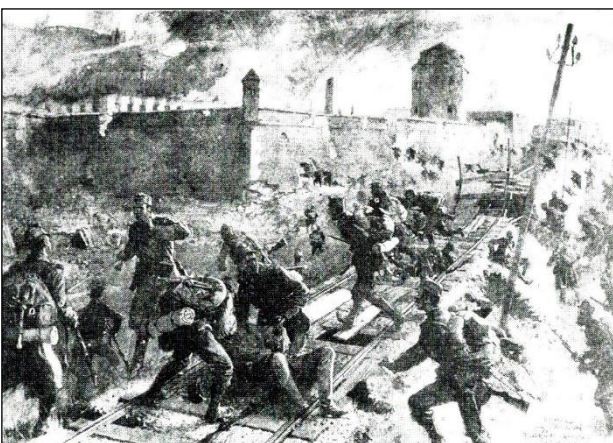
Az asszony esete 1914. szeptember-október fordulóján történt, amikor is a muszka seregek betörték a Kárpátokon át az országunkba, s el is foglalták Máramarosszigetet. A betörés idején a vasúti őrház a hadműveleti területre került. Az asszony a szürkület leple alatt létrán felmászva a távirdai oszlopra, és elérte a „telegráf”-vezetékét, és sikerült lehallgatni az ellenség egyik „sürgöny”-ét (távíratát), amelyet jelentett a magyar parancsnokságnak.

3. 1914 augusztusában a muszka betörték Galiciába, a főcéljuk kisebb-nagyobb hidak megsemmisítése volt. Egy ilyen hídát akartak felrobbantani, de ebben a jelző megállj-állása és a páncélvonat segítségével a katonák meghiúsították. A képet a német Maadern festette.

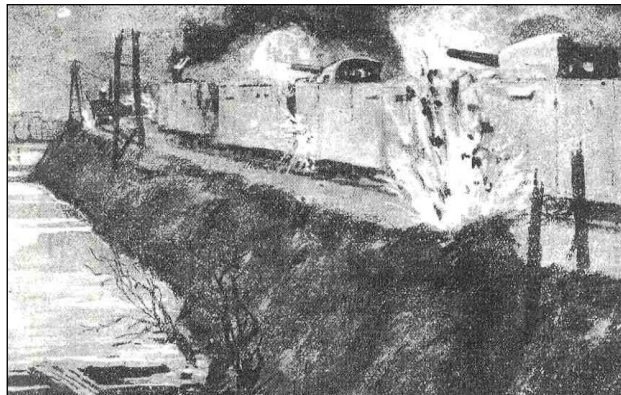

A debicai híd és a jelző mutatja az oroszoknak, hogy robbantani tilos
[MaTa]

4. A monarchia csapatai 1915. októberében három nap alatt foglalták el Belgrádot Szerbia fővárosát. Egy harci jelenet látható a képen. Az is látható, hogy a festő nem ismerte a légvezetékekre vonatkozó előírásokat, s a K-tartókat helytelenül festette meg.

Richard Assmann: Döntő roham Belgrád ellen (a megdőlt oszloppal) [MaTa]

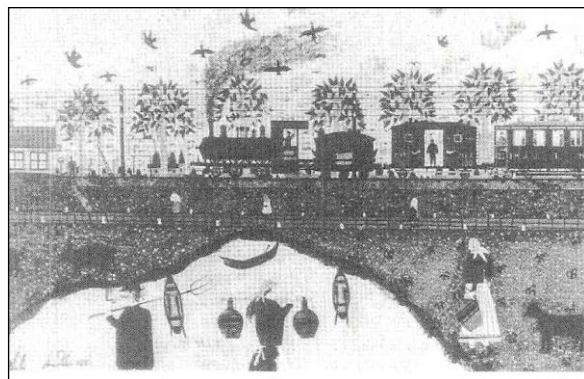
Fiedler: Páncélvonatok harcban a törött oszloppal [MaTa]

5. A törött bakoszlópok (ld. alul)

A páncélvonatok is harcba keveredtek. Egy ilyen képet mutat be a következő festmény. A képen a Dixmuiden belga város közelében lezajlott csata egyik mozzanata látszik, melyet a német és az angol csapatok vívtak. Jól látható egy-egy bakoszlóp kisebb és egy nagyobb sérülése.

A második nagy háború után sok vasutas a szocialista realizmus alapján képzőművészettel kezdett foglalkozni. Ezek közül hármat érdemes kiemelni szakszolgálatunkat elismerő képeikkel. A továbbiakban tdehát békés idők alkotásai következnek:

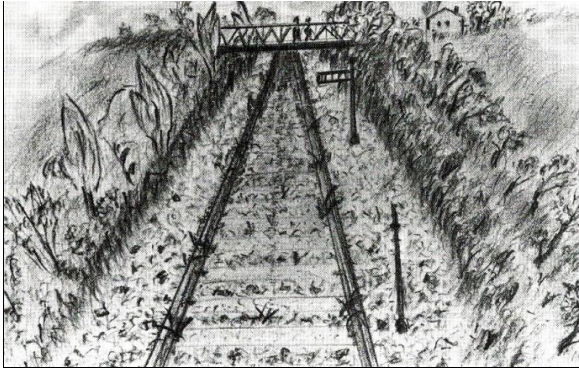
6. A kosárfonó, naív festő Süli András, aki külföldi kiállításokon is részt vett, egy a magyar parasztművészet produktumaival rokonságot tartó „Vasút” című festményével rukkolt elő. A festmény a valóság alapos és részletekbe menő megfigyelés eredménye, melynek eredménye képen még a telegráf-oszlop, a vezetékkel együtt, is látható. Megfigyelhető a szerényebb kivitel mellett az egyszerűség tiszta bája is.

Süli András: Vasút

[MaTa]

7. A következő képet, a tájképek amatőr festője U. Steindl Valéria készítette „Vasúti szárnyvonal” címmel, mely dús növényzetű tájba illeszkedik. A képen látható az amatőrség, a valóságtól elrugaszkodó bejáratú vagy térközjelző. A festő a KÖR tagja.

U. Steindl Valéria: Vasúti szárnyvonal [MaTa]

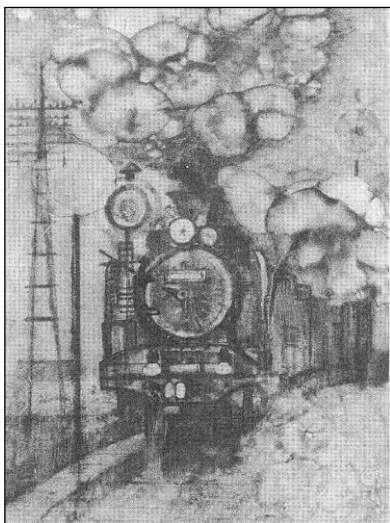
8. versrészlet:

Reményik Sándor: „VÉGÁLLOMÁS”

A vonat csak egy irányból érkezik,
S csak egy irányba megy,
A sínek útját más világ felé
Elállta itt a hegy.

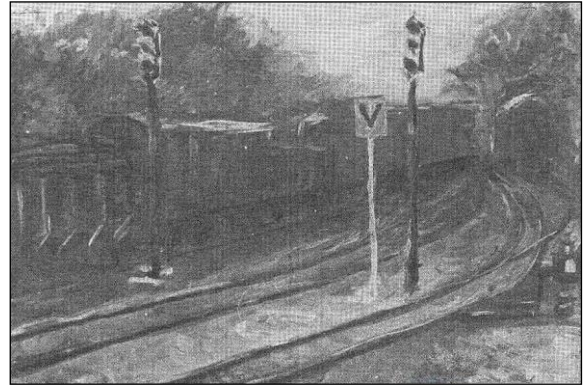
A váltó és a szemafor
Zöld fénye csupán egy felé mutat,
Mély hegyi utak, kis gyalogcsapások
Váltották fel a büszke vasutat.
Jelzőhang csak egy irányba kondul,
S csak egy irányból jelez vonatot;
Más oldalról csupán a szél izenget
S hozza szárnyán a fenyőillatot.

9. A következő képet H. Gőcze Judit készítette vegyttussal, melyen egy tárcsajelző, és egy bakoszlop?, is látható. az alkotó szintén a KÖR tagja.

H. Gőcze Judit: Füst és gőz [MaTa]

10. Újra egy kép: Régi Márta a KÖR tagja, akinek a „Vasúti kitérő” festménye zajtalan nyugalmat áraszt. A vasúti teherkocsik, jelzők, vágányok váltók szépen rendeződnek a képen. Jól mutat a két pihenő szerelvény.

Régi Márta: Vasúti kitérő [MaTa]

11. A szürrealizmus (valóságfelettség) egyik követője a belga Paul Delvaux „Magány” című képe látható. A festmény valóságú, de valahogyan steril formát mutat. A képen a magányos hölgyet titok fogja körül, mintha nem lenne megfeythető.

Távközlős szemmel: a hölgy azon gondolkozhat, hogy „melyik légvezetéken fogják meghívni, hogy kilépjen a magányából”.

Paul Delvaux: Magány [MaTa]

12. A 760 mm nyomtávú vonat az ún. Lovaglófal-alagútból halad

Honoré Daumier: A Mariazelli vasút [MaTa]

ki Mariazell közelében. A mozdony éppen egy *T* telefonoszlophoz ér. Minden bizonyosan barlang-telefon vonal van kiépítve a barlang két vége között.

- 13.** Weörös Sándor „Vidéki állomás” c. verséből egy rövid idézet:

„A fehér táblák zölddel átölelve
vadszöllő nő a csupasztégla-falra.
Fénylő sínek nyilallnak jobbra-balra,
aszalt mezőkbe szúrva hosszú búval.

Nyújtottan bűg a *pózna-sor* keserve,
Kövér parasztnő vár kopott batyúval,
hüvelykujjába fogózó picinnyel.

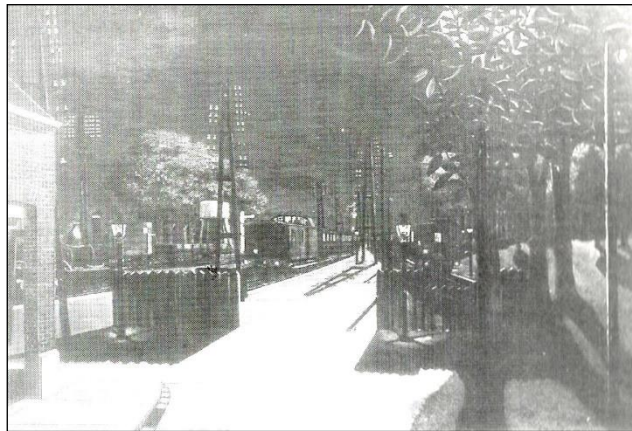
- 14.** A lengyel K. M. Sopočko „A kis vasútállomás” című fametszete a vidék csendjét, nyugalmát ábrázolja, melyet egyéni képzelettel fejez ki. a naív festészet klórébe tartozik ez a kép.

Távközlési vonatkozása, hogy a kép felső részén két távközlési oszlop látható.

K. M. Sopočko: „A kis vasútállomás” [MaTa]

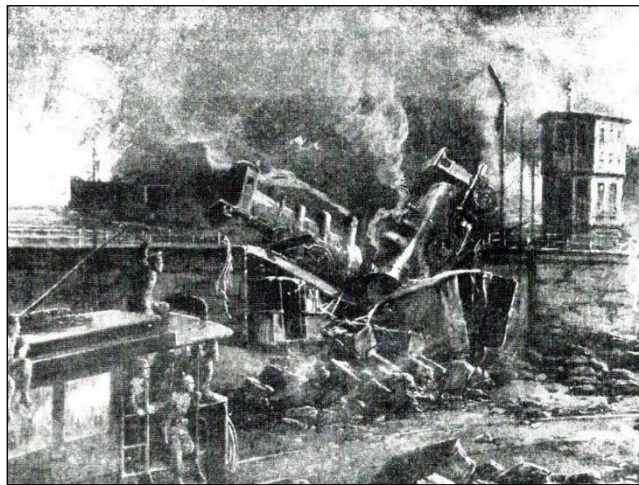
- 15.** A következő kép ugyancsak Delvaux festménye, a „A kis állomás éjszakája” címet takarja, melyen sejtelmes világosságot rejt a faleveleken átsejtő holdvilág. A művész színt rideg árnyékolt szorongást akart bemutatni. A hold szépen bevilágítja a légvetékes oszlopokat, amelyek a távbeszélést és táviratozást nem akadályozzák.

Paul Delvaux: Kis állomás éjjel, légvetéssel

[MaTa]

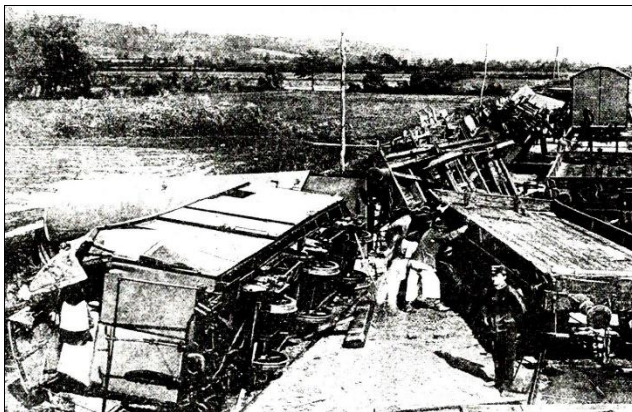
- 16.** Megint egy háborús kép

Käthe Kollwitz: Hídrobbantás (szabadra álló jelző mellett)

[MaTa]

- 17.** A baleset után

Baleset után is állnak a távirádoszlopok, bár az egyik kissé megdőlt

18. Végül egy magyar vonatkozású festmény a Balatonról. Greguss festménye azt óhajtja bemutatni, hogy a balatoni vadregényes tájba hogyan hatol az új technika, hogyan jelenik meg

a vasút, és azon nyomban a távíróoszlopsor. Ez a vasút a Déli Vasút tulajdona. A magasban a nagy felhő, a tavon a gőzhajó mind az újat igyekszik bemutatni és nem csak a képet nézőknek, hanem a fonyódi hegyen lévőeknek is.

Greguss János: „Balaton a fonyódi hegyről”

[MaTa]

MÁV Szimfonikusok 1945-től
[VL]

Fiume, Lidó úton a vonat a XIX. Században